

H. van het Loo, werkgroep Archeologie. In de omgeving van Nijkerk was op een gegeven moment de waterleiding uitgevallen. Daarom gingen de mensen van de waterleiding rond om te zeggen dat men geen water had. Bij een boer in het buitengebied ontstond naar aanleiding daarvan een hevige discussie, want hij zei dat hij wél water had. Nee, nee dat kan beslist niet. Ja, ja ik heb welwater en nam hem mee naar binnen en draaide de kraan open. Hoe dat kan, leest u hieronder.

WELWATER

In de Gelderse Vallei zit, op een diepte van 25-45 meter, de grondmorene van de laatste ijstijd. Door regenval op de stuwwallen drukt het water tegen de onderkant van de slecht doorlatende keileemlaag. Als je daardoor heen boort en er een buis in plaatst, komt het water onder druk de grond uit. Dit blijft doorlopen, maar door er een kraan op te zetten, krijg je een eigen waterleiding en *welwater* (ook kwelwater genoemd). Ook worden er o.a. vijvers en drinkbakken voor het vee mee gevuld.

SPRENGKOPPEN

Vier watersystemen voeden de gracht van kasteel Broekhuizen.

Ten noorden van de ingang van de kwekerij Charvat aan de Bremweg in Leersum ligt een watertje, dat als *Kommetje van Poederwijk* (of *Poedelwijk*) bekend staat. Men noemt dit wel een vennetje, maar eigenlijk is het een *sprengkop*, een tot onder de waterspiegel uitgegraven laagte. Hier komt het grondwater via de stuwwal (aan deze kant van de stuwwal komt geen keileem voor) onder druk naar boven. Met dit water en uiteraard ook regenwater werd via een spreng (een gegraven sloot) de vijver van kasteel Broekhuizen gevoed. Langs deze spreng loopt nog een weinig onderbroken beukenlaan.

Het kommetje van Poedelwijk in Leersum

Vanaf de eerste sprengkop is, na bijna 20 meter richting Broekhuizen nog een kleine spreng en sprengkop te zien.

SLOTEN

Vanaf de sprengkop loopt in noordelijke richting een sloot met dwars daarop nog een sloot. Hier werd vermoedelijk ook kwelwater, maar in ieder geval regenwater opgevangen en een nat gebied ontwaterd.

In het bosgebied bij de noordelijk gelegen sloot liggen ten noorden daarvan twee greppels, die oppervlakte water naar deze sloot afvoeren.

Ten westen van de sprengkop ligt een laag gebied. Om dit gebied te ontwateren heeft men een sloot gegraven. Deze sluit met een haakse bocht, ongeveer 70 meter ten zuiden van de sprengkop op de spreng aan.

“De *blauwe bron*” van de Amerongse Bovenpolder West

IJZERHOUDEND

De kweldruk is door ontwatering en wateronttrekking verminderd; de wateraanvoer in de sprengkop is dan ook gering. Dat er toch wel druk aanwezig is kan je vooral in de zomer zien, want dan ligt er een ‘olieachtig’ laagje op het water in de sprengkop. Dit komt dat het kwelwater ijzerhoudend is; het krijgt als het stilstaat een ‘olieachtige’ kleur. Door dit ijzer is er in tientallen eeuwen ijzeroer (erts) in beekdalen en veengebied ontstaan.

UITERWAARD

Kweldruk is er ook aanwezig in twee natuurgebieden die in Amerongen in de uiterwaard zijn aangelegd. Daarbij is een deel van de klei afgegraven. Door de druk

van het regenwater borrelt het grondwater plaatselijk in het afgegraven deel omhoog. Aangezien het water via zandlagen wordt aangevoerd, wordt er ook zand/slib meegevoerd. U ziet dit als een lichtblauw vlak. Het zand/slib is blauw, omdat dit permanent beneden de waterspiegel heeft gelegen. Verder ziet u bij het afgegraven vlak bruine kleuren. Dit zijn roestvlekken, die boven de grondwaterspiegel door aanwezigheid door lucht en ijzer zijn ontstaan.

Foto's van de auteur.

Verscheen in Dorp&Natuur, nummer 55 – voorjaar 2011. Tijdschrift van de Vereniging voor Dorp en Natuur Amerongen-Leersum.